

Jaarrapportage 2025/2026

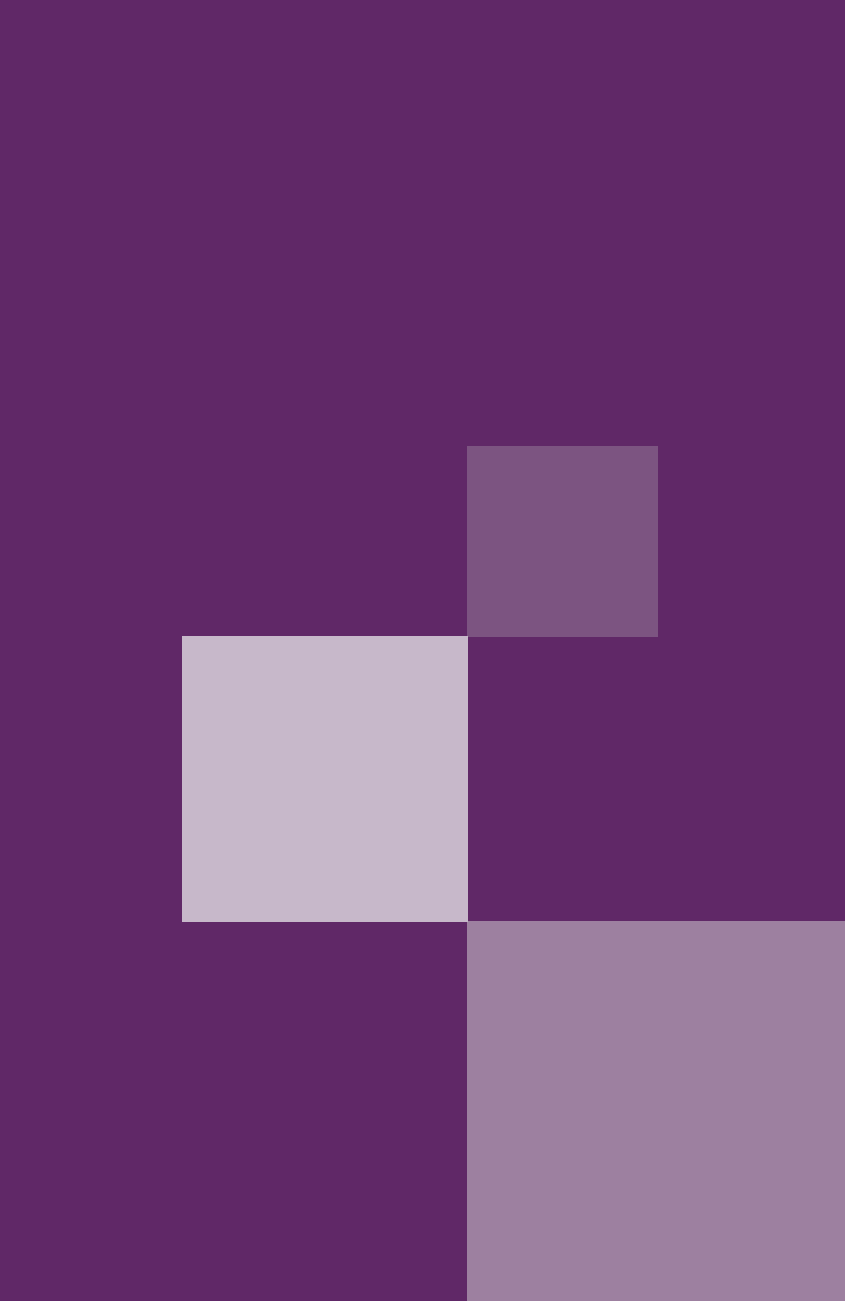

Jaarrapportage

2025/2026

Inhoud

Voorwoord van de voorzitter	4
Belangrijkste resultaten	5
1. Inleiding	7
Stakeholders aan het woord: Projectpartners zandsteenketen Rajasthan	9
2. De natuursteenketens in kaart	12
2.1 Materialen	12
2.2 Winning van materialen	13
2.3 Verwerking van materialen	15
2.4 Inkoop door TruStone-bedrijven	16
2.5 Toepassing en afname	17
Stakeholders aan het woord: Niels van den Beucken van Arte	19
3. Resultaten afgelopen verslagjaar	21
3.1 Bedrijven: inzet op due diligence	21
3.2 Bedrijven en partijen: samenwerking in projecten	26
3.3 Opdrachtgevers: maatschappelijk verantwoord inkopen	28
3.4 Partijen: samenwerking binnen Europa	29
Stakeholders aan het woord: Paradigm Shift	31
4. Ambities komend verslagjaar	33
4.1 Resultaten boeken in India en Brazilië	33
4.2 Dialoog en aanpak in China, Cambodja en Vietnam	33
4.3 Nieuwe opzet klachten- en geschillenmechanisme	33
4.4 Stimuleren van de vraag naar verantwoord geproduceerde natuursteen	34
4.5 Samenwerking binnen Europa	34
Stakeholders aan het woord: BWI Brazilië	35
Colofon	36

Voorwoord

Voorwoord van de voorzitter

Op 1 april 2025 hebben we het afsluiten van een tweede convenant voor de natuursteensector in België en Nederland gevierd. De sector, maatschappelijke organisaties en vakbonden hebben in de eerste vijf jaren van TruStone de meerwaarde van samenwerking tussen belanghebbenden ervaren en willen daarmee verder. Het overgrote deel van de leden gaat door en een aantal nieuwe bedrijven sluit zich aan. Ook aan de vraagkant – bij de aannemers en gemeenten – zien wij groeiende interesse. Verantwoord ondernemen, verantwoord opdrachtgeven en verantwoord inkopen krijgen steeds meer voet aan de grond.

TruStone behoudt zijn relevantie vanwege de inzet op concrete impact in de gebieden waar het product vandaan komt. We hebben gezamenlijk projecten opgezet waar alle stakeholders een rol in spelen. Deze leiden sneller tot resultaat. We hebben dit gezien in India, waar bedrijven die groeven beheren en vooral de gezinnen die afhankelijk zijn van de arbeid in die groeven, de vruchten van plukken. We breiden uit naar Brazilië, China en Cambodja. De nationale overheden in België en Nederland spelen nog steeds een rol, zelfs nu ze niet meer zelf lid zijn van het convenant. Het blijft belangrijk dat iedereen die een rol speelt in ketens die rol blijft pakken.

Een belangrijk doel in de komende 4 jaar zal zijn om het Initiatief binnen de EU uit te rollen. We voeren nu al dialogen met partijen in meerdere EU-landen, en hopen binnenkort ook in gesprek te kunnen gaan met de Europese Commissie.

TruStone laat zien dat, in tijden dat Europese en nationale wetgeving rondom verantwoord ondernemen onder druk staan, via samenwerking de veelal midden- en kleinbedrijven in TruStone gewoon verder gaan zonder die wetgeving. Verantwoord ondernemen is voor hen van nature het ondernemerschap dat zij voor zich zien.

Veel leesplezier bij dit jaarverslag!

Pieter van der Gaag,
Voorzitter Initiatief TruStone

Belangrijkste resultaten

In het eerste jaar van de tweede termijn zijn onder meer de volgende resultaten geboekt:

Gezamenlijk prioriteiten bepaald tijdens startbijeenkomst

Met een goedbezochte bijeenkomst is op maandag 19 mei een begin gemaakt met de tweede termijn van het Vlaams-Nederlandse Initiatief TruStone. Aangesloten partijen, bedrijven en opdrachtgevers hebben gezamenlijk prioriteiten vastgesteld: samenwerken aan impact in een aantal productielanden; impact vergroten door samenwerking binnen Europa; vergroten van de vraag naar verantwoord geproduceerde natuursteen.

Beoordelingskader in vijf niveaus

In het convenant hebben partijen afgesproken de due diligence-vragenlijst op een aantal punten te wijzigen. Die afspraken zijn concreet uitgewerkt in het beoordelingskader. In de eerste termijn moesten bedrijven voldoen aan vereisten die opliepen naarmate zij langer lid zijn. In de tweede termijn zijn vijf niveaus vastgesteld los van de ervaring van het bedrijf.

Inspanningen bedrijven transparant gemaakt op website

Alle importerende bedrijven zijn door het onafhankelijke secretariaat beoordeeld. De resultaten en de plannen van aanpak van de bedrijven zijn te vinden op de website. Aangesloten bedrijven zijn zo transparant over hun inspanningen in toeleveringsketens en onderscheiden zich daarmee van bedrijven die niet lid zijn.

Impactproject India-Brazilië gestart

In januari 2026 zijn partijen gestart met een collectief impactproject in India en Brazilië. In dit project werken tien TruStone-leden samen met ngo's, vakbonden, lokale bedrijven en overheden om risico's voor mens en milieu in de natuursteenketens van die landen te verminderen. In India ligt de nadruk op zandsteen in Rajasthan en granietsectoren in verschillende regio's. In Brazilië wordt gewerkt aan sectorbrede verbeteringen, bewustwordingscampagnes en samenwerking met de lokale sectorfederatie.

Opdrachtgevers maken meer gebruik van infofunctie

Naast aanbestedende diensten weten aannemers het aanbestedingsloket van TruStone steeds beter te vinden. Het secretariaat heeft opdrachtgevers ondersteund bij het formuleren van criteria voor aanbestedingen en informatie verstrekt over risico's in productielanden. Tevens heeft het secretariaat in de uitvoering van publieke opdrachten informatie verstrekt over de voortgang van de implementatie van due diligence door leveranciers.

1 Inleiding

Het Initiatief TruStone is een samenwerkingsverband tussen brancheorganisaties BNSA en NOA, natuursteenimporteurs Arte en Den Hollandsche, vakbonden ACV-BIE, CNV en FNV en maatschappelijke organisaties ActionAid, Arisa, Local Impact Hub en We Social Movements. De Nederlandse en Vlaamse overheid ondersteunen het Initiatief. Na een succesvolle eerste termijn is op 1 april 2025 de tweede termijn gestart.

Bedrijven die natuursteen importeren of verwerken kunnen lid worden. Zij werken dan samen met de partijen actief aan verbeteringen voor mens en milieu. Tegelijkertijd helpt het initiatief bedrijven te voldoen aan internationale richtlijnen en aan duurzaamheidseisen die publieke opdrachtgevers in aanbestedingen stellen. Publieke opdrachtgevers, zoals gemeentes, kunnen eveneens aan het initiatief deelnemen.

Deelnemende bedrijven werken aan het verkrijgen van meer inzicht in productie- en herkomstlocaties van hun natuursteen en in de risico's op mens en milieu die hieraan verbonden zijn. Ze evalueren hun eigen impact op die risico's en maken een plan van aanpak om de risico's te verminderen. Een keten zonder risico's of incidenten bestaat niet, maar bedrijven die samen met leveranciers en betrokken stakeholders in gesprek gaan en samen risico's aanpakken, kunnen veel misstanden voorkomen of oplossen.

Gesterkt door de kennis die is opgedaan zien we dat bedrijven heel impactvol kunnen zijn, zeker als zij samenwerken met andere maatschappelijke organisaties. Door gezamenlijk internationale projecten op te zetten, wordt bijvoorbeeld gewerkt aan veiligheid en gezondheid voor arbeiders in steengroeven in India. In de eerste termijn zijn hiermee goede resultaten geboekt. In de tweede termijn willen deelnemers van het initiatief daarop voortbouwen en de impact verder vergroten.

Deze rapportage gaat over het eerste convenantsjaar van de tweede termijn, dat loopt van 1 april 2025 tot en met 31 maart 2026. Het verslag is grotendeels gebaseerd op gegevens en waarnemingen die bedrijven vertrouwelijk hebben aangeleverd in een speciaal ontwikkelde webtool. Bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor de betrouwbaarheid daarvan. In sommige gevallen is bewijsmateriaal meegeleverd, zoals auditrapporten. Het verslag is voor een ander deel gebaseerd op rapporten van maatschappelijke organisaties.

De rapportages van de bedrijven worden beoordeeld door het onafhankelijke secretariaat van het Initiatief TruStone, dat is ondergebracht bij de SER. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een beoordelingscriteria dat door de convenantspartijen is vastgesteld: [Beoordelingskader 2025/2026](#).

Stakeholders aan het woord:

Projectpartners zandsteenketen Rajasthan

Rajasthan is een belangrijke producent van natuursteen, met name zandsteen uit het district Bundi. De regio staat bekend om de hoogwaardige kasseien. Helaas wordt de toeleveringsketen overschaduwd door ernstige risico's voor mens en milieu, zoals kinderarbeid in thuiswerk, onveilige omstandigheden, arbeidsongevallen en silicose door langdurige blootstelling aan stof.

Stone NV en Brachot, beide TruStone-leden, en Bundi Silica, een in Rajasthan gevestigde producent en exporteur van natuursteenproducten, hebben besloten om deze uitdagingen aan te pakken. Samen met Arisa en de Indiase organisaties Daang Vikas Sansthan en ASK T&L hebben ze zich ten doel gesteld de arbeidsomstandigheden te verbeteren, de gezondheids- en veiligheidsnormen te verhogen en blijvende verandering te creëren voor werknemers en hun families.

“Vanaf het begin wisten we dat een-op-een werken – met slechts één leverancier en één afnemer – niet genoeg zou zijn. Om echt impact te hebben, moeten we de krachten bundelen in de hele keten: importeurs, exporteurs, fabrikanten, steenhouwers, thuiswerkers – zelfs concurrenten.”
– Kristof T'Sjoen, Stone NV

“Als individueel bedrijf is onze impact beperkt. Daarom werken we samen met andere zandsteenimporteurs die met dezelfde risico's te maken hebben en dezelfde klantvragen ontvangen. Door samen te werken kunnen we een veel grotere collectieve impact bereiken.”
– Martin Lambrecht, Brachot

Het initiatief begon met een uitgebreide risicoanalyse die ASK T&L uitvoerde bij de verwerkingsfabriek, de steengroeve en de toeleveranciers van Bundi Silica. De bevindingen vormden de basis voor een op maat gemaakt verbeteringsplan dat eerst in de verwerkingsfabriek en vervolgens in de steengroeve werd geïmplementeerd.

Belangrijkste verbeteringen in de fabriek:

- Formele werknemersregistratie: Alle werknemers beschikken nu over volledige documentatie (ID, contracten, loonstroken, salarisoverzichten).
- Sociale zekerheidsregistratie: Werknemers en hun gezinnen zijn ingeschreven voor belangrijke regelingen en krijgen training over hoe ze aanspraak kunnen maken op uitkeringen.

- Training op het gebied van arbeidsveiligheid en -gezondheid (OHS): Regelmatige veiligheids- en EHBO-sessies begeleiden de introductie van veiligere werkprocessen.
- Workshops over rechten: Sessies over werknemersrechten, aanspraken, veilige werkwijzen en het juiste gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's) hebben de naleving van veiligheidsvoorschriften en het gebruik van PBM's bevorderd.

“Een van de grootste uitdagingen in onze sector is het behouden van werknemers te midden van een hoge migratie. Door betere faciliteiten te bieden aan werknemers en hun gezinnen en de arbeidscontracten te regulariseren, hebben we het personeelsverloop en de productievertragingen die optraden wanneer iemand vertrok, teruggedrongen.”

– Krishnan Bansal, Bundi Silica

Een klachtencommissie met een gelijke vertegenwoordiging van werknemers en management is nu volledig operationeel. De leden signaleren, registreren en lossen actief problemen op, zoals slechte afwatering, onhygiënische toiletten, ontbrekende pensioenbijdragen en wangedrag van leidinggevenden.

“Sinds de klachtencommissie operationeel is, zijn werknemers veel mondiger geworden – assertiever, onafhankelijker en bereid om problemen openlijk aan te kaarten. Deze verandering is een van de prestaties waar ik het meest trots op ben.”

– Navneet Bansal, Bundi Silica

Sinds juni 2025 loopt er ook een gestructureerd verbeteringsprogramma in de steengroeve, waar zo'n 600 mensen werken. Het hoger en middenmanagement heeft training gekregen over maatschappelijk verantwoord ondernemen en relevante arbeidsregelgeving, terwijl de werknemers training hebben gevolgd op het gebied van arbeidsveiligheid en -gezondheid. Er wordt gewerkt aan de oprichting van een klachtencommissie, een veiligheidscommissie en passende huisvesting voor de werknemers.

Naast deze inspanningen zijn in de steengroeve zelf ook een aantal proactieve stappen genomen. Deze omvatten de installatie van een rioolwaterzuiveringsinstallatie, de bouw van een beschutte werkplek voor steenhouwers met toegang tot veilig drinkwater en toiletten, en de oprichting van een kinderopvang voor de kinderen van de werknemers.

Samen hebben we betekenisvolle resultaten behaald voor werknemers in zowel de fabriek als de steengroeve door concrete acties en constructieve samenwerking tussen importeurs, exporteurs, management en werknemers. We hebben werkende weg veel geleerd en kijken ernaar uit om deze aanpak de komende jaren voort te zetten – in samenwerking met meer TruStone-leden en partners in diepere schakels van de toeleveringsketen om duurzame verbeteringen te realiseren voor nog meer werknemers in de zandsteensector.

– Diewertje Heyl, Arisa

Afbeelding – Een zandsteengroeve in Rajasthan

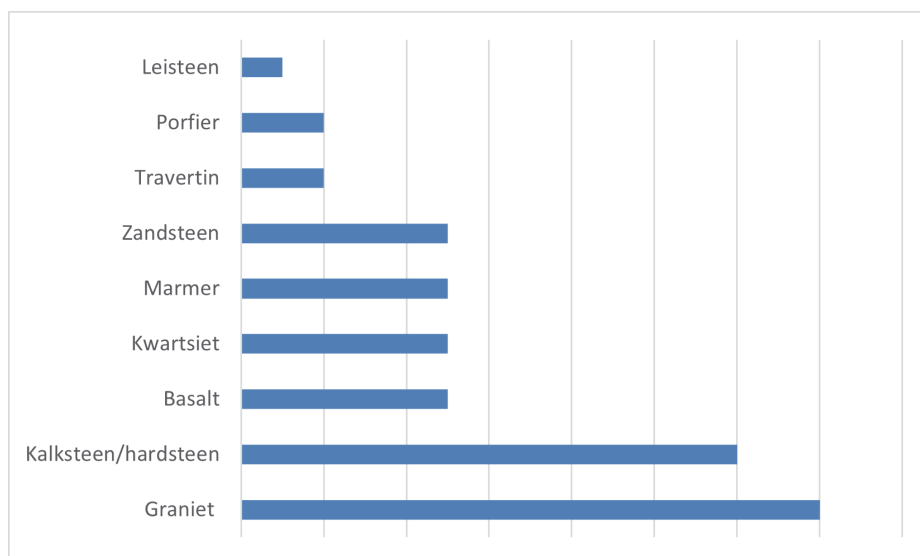
2 De natuursteenketens in kaart

Dit hoofdstuk geeft een beeld van ketens van natuursteen van de winning van het materiaal tot de verkoop en van de risico's die in de verschillende schakels van de keten kunnen optreden. Dit beeld ontwikkelt zich in de tijd.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op gegevens die vertrouwelijk door aangesloten Nederlandse en Vlaamse bedrijven zijn aangeleverd. Die gegevens zijn niet altijd volledig. Zo ontbreken vaak accurate gegevens over volumes.

2.1 Materialen

Er zijn verschillende soorten natuursteen, elk met een eigen set van eigenschappen zoals hardheid, porositeit en esthetiek. Graniet en hardsteen zijn materialen die door de meeste bedrijven worden geïmporteerd. De grafiek hieronder geeft een beeld van die verhoudingen.

Risico's voor mens en milieu kunnen per steensoort verschillen. Met name zandsteen en kwartsiet hebben bijvoorbeeld een hoog kwartsgehalte en dat brengt bij het zagen ervan een hoog risico mee op silicose. Ook bij het bewerken van andere steensoorten zoals graniet kunnen schadelijke stoffen vrijkomen.

Aangesloten bedrijven zijn zich bewust van deze risico's en stellen onderwerpen zoals het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen bij hun leveranciers regelmatig aan de orde. Vanuit TruStone zijn verschillende tools aangeboden om bedrijven daarbij te ondersteunen, zoals workshops en een handreiking: [Handreiking Arbeidsveiligheid & gezondheid](#).

2.2 Wining van materialen

Nederlandse en Vlaamse bedrijven kopen natuursteen in die wordt gewonnen in ruim 25 landen. Binnen productielanden vindt de winning van de materialen plaats in verschillende groevegebieden. De belangrijkste landen waar natuursteen wordt gewonnen worden hieronder weergegeven.

Land	Wining materialen (aantal importeurs)	Groevegebieden (aantal unieke gebieden, benadering)
China	15	10
India	14	>20
Portugal	11	8
Vietnam	8	6
België	8	1
Spanje	8	5
Italië	6	5
Brazilië	5	5
Zimbabwe	5	1
Zuid-Afrika	5	2
Noorwegen	4	3
Zweden	4	3
Turkije	3	8
Frankrijk	3	4
Egypte	2	1
Marokko	2	3
Overige risicolanden	6	6
Overige Europese landen	5	7

TruStone maakt onderscheid tussen materialen van binnen en van buiten de Europese Economische Ruimte (EER). Landen binnen de EER worden niet als risicoland aangemerkt, ook al kunnen daar zeker ook risico's voorkomen. Landen buiten de EER worden als altijd risicoland aangemerkt.

Van de risicolanden zijn China en India onverminderd de belangrijkste productie-landen. Niet alleen kopen veel bedrijven daar substantiële volumes in, ook gaat het

om een grote diversiteit van materialen uit verschillende groevegebieden. Import uit Vietnam daarentegen neemt af. Nog altijd nemen acht bedrijven hardsteen of basalt uit Vietnam af, maar de volumes zijn laag en enkele bedrijven hebben aangegeven hun afname daar af te bouwen. Reden daarvoor is vaak van logistieke aard. Bij bestaande leveranciers in Europa of India zijn goede alternatieven beschikbaar.

Ten opzichte van de eerste termijn zien we dat steeds meer bedrijven materialen uit Brazilië inkopen. Esthetische kwaliteiten lijken een belangrijke reden te zijn.

Slechts enkele bedrijven nemen materialen af die zijn gewonnen in Angola, Cambodja, Indonesië, Iran, Jordanië en Mozambique.

Groevegebieden waar veel deelnemende bedrijven afnemen zijn:

Aantal bedrijven	Groevegebied *
7	België, Henegouwen, Soignies India, Andhra Pradesh, Prakasam Portugal, Norte, Porto
6	India, Andhra Pradesh, Chittoor
5	China, Fujian, Zhangzhou India, Rajasthan, Bundi of Kota Zuid-Afrika, Noordwest, Bojanala
4	China, Fujian, Quanzhou China, Shandong, Jining China, Shandong, Tai'an India, Tamil Nadu, Krishnagiri India, Karnataka, Ramanagara Portugal, Norte, Vila Real Zimbabwe, Mashonaland East, Mutoko
3	China, Shandong, Weihai India, Telangana, Hyderabad Italië, Toscane, Massa en Carrara Portugal, Alentejo, Portalegre Portugal, Norte, Viseu Spanje, Castilië en León, Ávila
* De gebieden staan als volgt vermeld: Land, Provincie/Staat/Regio, District/Prefectuur/Stad/Gemeente. De aantallen zijn benaderingen.	

TruStone heeft voor verschillende productielanden risicoanalyses laten uitvoeren. De meeste zijn te vinden op [Publicaties Initiatief TruStone | IMVO-convenanten](#). De analyses helpen bedrijven op weg om in de eigen ketens risico's in kaart te brengen en aan te kaarten en zo nodig bij te dragen aan vermindering ervan.

2.3 Verwerking van materialen

Veel bedrijven in de sector werken met natuursteen, maar ze doen dat allemaal op een andere manier:

- Slechts een klein aantal importeert ruwe blokken rechtstreeks uit groeves. Een paar bedrijven heeft zelf de machines en kennis om zulke blokken te verwerken.
- Een grotere groep importeert halffabricaten, vooral grote platen. Die worden vervolgens in Nederland en België verder verwerkt tot bijvoorbeeld keukenbladen.
- De meeste bedrijven importeren kant-en-klare producten. Zo zijn er ongeveer tien bedrijven die tegels inkopen in productielanden, voor zowel binnenruimtes (zoals badkamers) als buitenruimtes.
- Een vergelijkbaar aantal haalt maatwerkproducten uit het buitenland, zoals grafmonumenten en onderdelen voor straatmeubilair.

Veel aangesloten bedrijven laten hun materialen dus verwerken in fabrieken in landen waar arbeids- en veiligheidsrisico's kunnen spelen. De fabrieken worden meestal beter gecontroleerd dan de groeves, en leveranciers nemen daar vaker maatregelen om risico's te beperken. Toch blijven er aandachtspunten bestaan, bijvoorbeeld rond veiligheid, gezondheid en de mogelijkheid voor werknemers om hun stem te laten horen. Verbeteringen realiseren in zo'n keten werkt het best via een langdurige samenwerking gebaseerd op vertrouwen. Veel bedrijven werken al jaren met dezelfde fabrieken samen en zetten juist daar hun eerste stappen om de keten te verduurzamen.

Toch ontstaan de ernstigste risico's vaak dieper in de keten – denk aan groeves of kleine werkplaatsen. TruStone biedt bedrijven de kans om mee te doen aan collectieve projecten. Door samen op te trekken met lokale partners kunnen er juist in die schakels duurzame verbeteringen worden bereikt.

De productie van kasseien vormt een aparte categorie. In Rajasthan, India, worden ze veelal met de hand gemaakt van restmateriaal uit groeves. Dit gebeurt vaak in kleine werkplaatsen, zogeheten cobblyards. In deze werkplaatsen kunnen ernstige misstanden voorkomen, zoals kinderarbeid, gedwongen arbeid en zeer lage lonen. Sinds 2019 werken TruStone-partijen samen met lokale organisaties om deze problemen aan te pakken. Begin 2026 is, voortbouwend op dit eerdere werk, het collectieve project *Carving Change* gestart. Dit project richt zich op het structureel verminderen van risico's in de kasseienketen. Verderop in de rapportage wordt dit project uitgebreid toegelicht.

2.4 Inkoop door TruStone-bedrijven

TruStone maakt onderscheid tussen verschillende inkoopsituaties:

- Categorie A (geassocieerde bedrijven): bedrijven die niet importeren, maar uitsluitend inkopen bij bedrijven in Nederland en België;
- Categorie B: bedrijven die uitsluitend materialen importeren die zijn gewonnen en verwerkt in de Europese ruimte;
- Categorie C: bedrijven die materialen importeren die zijn gewonnen of verwerkt in risicolanden.

Bedrijven in categorie C kunnen deels ook bij Nederlandse en Belgische bedrijven inkopen en/of Europese materialen inkopen. Als we inzoomen op de materialen die zijn gewonnen of verwerkt in risicolanden dan zien we dat C-bedrijven importeren via verschillende kanalen:

1. Directe import uit het productieland:
 - a. via verschillende inkoopkanalen;
 - b. via een centraal inkoopkanaal.
2. Import via een ander land:
 - a. via een Europees land, met name Italië of Spanje;
 - b. via handelsmarkten in China.

De volgende tabel geeft hiervan een beeld per risicoland. De optelsom per land kan verschillen van de tabel in paragraaf 2.1 omdat er bedrijven zijn die uit één land zowel direct als indirect importeren.

Productieland	Directe import (aantal bedrijven)	Import via ander land (aantal bedrijven)
China	15	2
India	14	5
Vietnam	8	0
Brazilië	4	3
Turkije	3	0
Egypte	2	0
Marokko	2	0
Zuid-Afrika	1	4
Zimbabwe	0	5
Overige risicolanden	0	6

Directe import uit het productieland zien we vooral in bekende productielanden als China, India en Vietnam. Directe import kan betekenen dat het gemakkelijker is de

keten tot en met de groeve in kaart te brengen, maar dat hoeft niet altijd het geval te zijn. Veel importeurs halen verschillende materialen, soms tientallen, uit deze landen. Vaak kiezen ze ervoor om zaken te doen met een of enkele fabrieken en die opdracht te geven materialen uit verschillende groevegebieden in te kopen en te verwerken. Het contact met de groeves verloopt dan dus via de fabrikant en dat maakt het uitdagender een goed beeld te krijgen van de omstandigheden verderop in de keten.

Dat geldt nog sterker bij inkoop via een ander land. Materialen uit Sub-Sahara Afrika worden bijna altijd via Italië of Spanje geïmporteerd. In deze gevallen is het erg lastig de keten goed in kaart te brengen. Soms willen leveranciers de informatie niet geven omdat zij vrezen dat afnemers dan voortaan direct naar de groeve gaan. Een gezamenlijk verzoek van bedrijven kan helpen om vertrouwen op te bouwen en toch beter inzicht te krijgen. TruStone heeft dit in de eerste termijn gedaan richting Italiaanse leveranciers. De ervaring leert dat dit wel continue inspanning vereist.

Enkele bedrijven kopen materialen in op handelsmarkten in China. In dit geval is het bijna onmogelijk zekerheid te verkrijgen over de herkomst van materialen. Handelaars in China kopen in bij handelaars in andere landen en weten meestal niet waar de materialen gewonnen zijn, laat staan wat de omstandigheden rond de productie zijn. Er kunnen bedrijfseconomische redenen zijn om als bedrijf op handelsmarkten in te kopen, bijvoorbeeld omdat slechts een zeer beperkt volume van een bepaalde kleur nodig is. Vanuit ketenverantwoordelijkheid raden wij af om voor dit inkoopkanaal te kiezen.

2.5 Toepassing en afname

Bij het initiatief zijn bedrijven aangesloten uit verschillende deelsectoren: bouw en infra, afbouw, keukenbladen, (badkamer)interieur, tuinmaterialen en grafmonumenten. Hoewel bedrijven uit al die deelsectoren materialen inkopen uit verschillende landen kunnen we toch enkele trends onderscheiden. Voor de buitenruimte worden relatief vaak materialen gebruikt uit China, Vietnam en Rajasthan. Voor keukenbladen komen de grootste volumes uit India, Zimbabwe en Brazilië. Voor grafmonumenten zijn India en China de belangrijkste producenten.

Risico's voor mens en milieu zijn er voor elke deelsector. De kans daarom wordt mede bepaald door de continuïteit van de afname. Wanneer onregelmatig grote orders worden geplaatst kan dat druk leggen op producenten verderop in de keten. Ten eerste worden orders dan soms deels ondergebracht bij andere fabrieken, vaak buiten het zicht of medeweten van de importeur. Ten tweede worden soms tijdelijke

arbeidskrachten ingehuurd om de piek op te kunnen vangen. Niet zelden krijgen die andere, in de regel lagere, arbeidsvoorwaarden aangeboden dan vast personeel. Ten slotte komt het voor dat van werknemers wordt gevraagd langere werkdagen te maken, waarbij er bijvoorbeeld een hoger risico is op ongelukken.

Over het algemeen zien we dat keukenbladenproducenten en importeurs van tuinmaterialen een relatief continue stroom van afname hebben. Bij met name leveranciers van materialen voor projecten, zeker grote projecten van publieke opdrachtgevers, is dat anders. Aangesloten bedrijven zijn zich bewust van dit risico, bespreken dit met hun leveranciers en onderhouden vaker dan voorheen contacten met leveranciers, ook in jaren dat er geen afname is.

Stakeholders aan het woord:

Niels van den Beucken van Arte

Jullie zijn het eerste bedrijf in niveau 5. Wat is er nodig om daar te komen?

Ik ben trots dat wij als eerste niveau 5 hebben behaald. Het laat zien dat je verantwoordelijkheid nemen in de keten ook echt kunt waarmaken. Om daar te komen moet je verder kijken dan je eigen fabriek. Je moet weten waar je materialen vandaan komen, risico's in kaart brengen en samen met leveranciers werken aan verbeteringen en daar ook transparant over zijn.

Voor ons is dat geen nieuw onderwerp. We zijn hier al jaren mee bezig en zijn intrinsiek gemotiveerd om de sector te verbeteren, die overtuiging is voor ons belangrijk. Duurzaamheid is bij ons geen los project, maar onderdeel van hoe we ons bedrijf runnen. Inkoop, productie en management zijn daarop ingericht. Als directie voelen we ons daar verantwoordelijk voor.

Wat zijn het afgelopen jaar jullie belangrijkste resultaten geweest?

Het afgelopen jaar hebben we onze ketenaanpak verder verdiept. We zijn nog intensiever met leveranciers in gesprek gegaan over verbeteringen in de keten.

Daarnaast hebben we onze Arte Circulair collectie verder vermarkt. We laten hiermee zien dat duurzaamheid en design heel goed samen kunnen gaan.

Intern zien we ook resultaat: minder afkeur en minder herstelwerk. Dat betekent simpelweg minder verspilling. Voor mij zijn dat belangrijke stappen, omdat het laat zien dat duurzaamheid niet alleen een verhaal is, maar ook echt zichtbaar wordt in hoe we werken.

Wat vinden consumenten ervan? In hoeverre weegt het mee in hun aankoopbesluit?

Consumenten kiezen in eerste instantie een blad omdat ze het mooi vinden. Dat blijft altijd het startpunt. Tegelijkertijd merken we dat vragen over herkomst en duurzaamheid steeds vaker komen. Mensen willen weten waar een product vandaan komt en of het op een verantwoorde manier is gemaakt.

Duurzaamheid is misschien niet altijd de doorslaggevende factor, maar het speelt wel een steeds grotere rol in vertrouwen. Als koploper vinden wij het belangrijk dat we dat verhaal eerlijk en onderbouwd kunnen vertellen.

Hoe leid je je eigen personeel op om het verhaal aan consumenten te kunnen vertellen?

Het begint bij betrokken medewerkers. Als mensen begrijpen waarom we bepaalde keuzes maken, kunnen ze dat ook overtuigend uitdragen. We nemen collega's mee in wat er speelt in de keten en wat onze rol daarin is. Dat doen we via trainingen, interne communicatie en werkgroepen rond duurzaamheid en kwaliteit. Ik vind het belangrijk dat iedereen bij Arte voelt dat we niet alleen een mooi product maken, maar ook verantwoordelijkheid nemen om met onze steen bij te dragen aan een betere wereld.

Hoe zorg je dat retailers die jullie bladen verkopen het verhaal kennen en goed kunnen vertellen?

Retailers zijn voor ons een belangrijke schakel richting de consument. We nodigen ze uit bij ons in Helmond, laten zien hoe we werken en gaan met elkaar in gesprek over de herkomst van materialen en onze ketenaanpak. Daarnaast zorgen we voor duidelijke productinformatie.

Als koploper in de branche vinden we het belangrijk om het verhaal niet alleen zelf te vertellen, maar ook anderen daarin mee te nemen. Uiteindelijk zorgen we er samen voor dat de hele sector een stap vooruit kan zetten.

3 Resultaten afgelopen verslagjaar

Met een goedbezochte bijeenkomst is op maandag 19 mei een begin gemaakt met de tweede termijn van het Vlaams-Nederlandse Initiatief TruStone. Aangesloten partijen, bedrijven en opdrachtgevers hebben gezamenlijk prioriteiten vastgesteld en uitgewerkt:

- blijvend inzetten op ketenverantwoordelijkheid door bedrijven;
- opzetten van nieuwe projecten om samen te werken aan impact;
- vergroten van de vraag naar verantwoord geproduceerde natuursteen;
- vergroten van de impact door samenwerking binnen Europa.

Afbeelding - Startbijeenkomst

3.1 Bedrijven: inzet op due diligence

Due diligence door bedrijven is geen eenmalige actie, maar een continu proces. In TruStone worden aangesloten bedrijven hierin ondersteund. Dat doen we aan de hand van een beoordelingskader dat de zes stappen van de OESO-richtlijnen volgt. Niet voor alle bedrijven gelden dezelfde kaders: dit is afhankelijk van waar de natuursteen wordt ingekocht en wat de herkomstlocatie daarvan is. Hieronder volgt een overzicht.

A. Geassocieerde leden:

- importeren niet zelf uit risicolanden;
- onderschrijven de doelstellingen van het Initiatief TruStone;
- wijzen hun Nederlandse en Vlaamse leveranciers op hun deelname aan het initiatief en het belang daarvan;
- worden niet beoordeeld.

Leden:

- Aries Natuursteen
- Buddingh Natuursteen
- Steenhouwerij Bus
- Lavertu Steenhouders
- Van Leeuwen Natuursteen
- Memorinda-Natubouw
- Jan Reek natuursteen

B. Importeurs van Europese materialen:

- importeren alleen materialen die zijn gewonnen en verwerkt in de Europese Economische Ruimte;
- bevragen hun leveranciers over herkomst van materialen;
- rapporteren daarover aan het onafhankelijk secretariaat;
- worden beoordeeld op de volgende due diligence-stappen: 1. Beleid; 2. Inzicht in herkomst materialen; 5. Publieke communicatie.

Niveau	Vereisten	Leden
Niveau B1	Inzicht groeves $\geq 20\%$ Inzicht fabrieken $\geq 50\%$ Due diligence-score $\geq 20\%$	
Niveau B2	Inzicht groeves $\geq 50\%$ Inzicht fabrieken $\geq 75\%$ Due diligence-score $\geq 50\%$	Marmerindustrie Heel augustus 2025 Slotboom Steenhouders / Petrumus BV april 2021
Niveau B3	Inzicht groeves $\geq 75\%$ Inzicht fabrieken = 100% Due diligence-score $\geq 75\%$	Steenwerck BV april 2020
Niveau B4	Inzicht groeves $\geq 90\%$ Inzicht fabrieken = 100% Due diligence-score $\geq 90\%$	

C. Importeurs van materialen uit risicolanden:

- importeren materialen uit risicolanden;
- bevragen hun leveranciers over herkomst van materialen en onderzoeken omstandigheden bij de winning en verwerking;
- stellen een plan van aanpak op gericht op verbetering van omstandigheden;
- krijgen bij de uitvoering daarvan ondersteuning van het onafhankelijk secretariaat en aangesloten partijen;
- worden beoordeeld op alle due diligence-stappen: 1. beleid; 2. inzicht in herkomst en omstandigheden; 3. bijdragen aan verbeteringen; 4. monitoring voortgang; 5. publieke communicatie; 6. toegang tot herstel en verhaal.

Niveau	Vereisten	Leden datum toetreding
Niet beoordeeld	Volgende beoordeling Q4 2026	Vietbluestone mei 2020 Westvlaams Tegelhuis NV oktober 2019
Niveau C1	1. Inzicht groeves $\geq 20\%$ 2. Inzicht fabrieken $\geq 50\%$ 3. Due diligence-score $\geq 20\%$ 4. Er is een plan van aanpak	NTS Helmond januari 2024
Niveau C2	1. Inzicht groeves $\geq 40\%$ 2. Inzicht fabrieken $\geq 75\%$ 3. Due diligence-score $\geq 40\%$ 4. Plan van aanpak heeft voldoende ambitie	BMB NV oktober 2019 B&S Natuursteen BV april 2020 J. Visser Natuursteen BV oktober 2019 Kemie BV december 2021 Kuiters Natuursteen oktober 2020 Mega Stones november 2020
Niveau C3	1. Inzicht groeves $\geq 60\%$ 2. Inzicht fabrieken = 100% 3. Due diligence-score $\geq 60\%$ 4. Plan van aanpak in uitvoering	Van den Ban BV oktober 2019 Dekker Zevenhuizen BV oktober 2019 Hoogenberg Natuursteen oktober 2019 Jetstone oktober 2019 Kerasom BV / Steenbok Natuursteen oktober 2019 Maris Natuursteen oktober 2019 Tuinmaterialen Meynen oktober 2019 Rots Maatwerk BV februari 2021 Stonebase maart 2021
Niveau C4	1. Inzicht groeves $\geq 75\%$ 2. Inzicht fabrieken = 100% 3. Due diligence-score $\geq 75\%$ 4. Kernvragen niveau 4 voldaan 5. Plan van aanpak heeft aantoonbare resultaten	Brachot Landscape & Surface Materials oktober 2019 Cuperus gedenken oktober 2020 Den Hollandsche oktober 2020 Stone Senses by Stone Consulting oktober 2019 Stone NV oktober 2019
Niveau C5	1. Inzicht groeves $\geq 90\%$ 2. Inzicht fabrieken = 100% 3. Due diligence-score $\geq 90\%$ 4. Puntenaantal ≥ 200 5. Kernvragen niveau 5 voldaan 6. Plan van aanpak leidt tot structurele verbeteringen	Arte di Granito oktober 2019

Het niveau waarop bedrijven zijn ingedeeld zegt iets over de inspanningen en resultaten van bedrijven. Toch betekent een hoger niveau niet altijd meer inspanning. Sommige ketens zijn moeilijker om in kaart te brengen of om samen te werken aan verbeteringen.

Met name het verkrijgen van inzicht op het niveau van groeves blijkt lastig, zoals ook in hoofdstuk 2 is toegelicht. Bij bedrijven die ketens al goed in kaart hebben, zien we dat vooral het opbouwen van goede relaties en aanhoudende dialoog over transparantie behulpzaam zijn om inzicht te verkrijgen. TruStone helpt bedrijven ook hun inzicht verder te vergroten. In de eerste termijn is er via training en kennisdeling al hulp geboden, en daar zal in het komende jaar op kunnen worden voortgebouwd. Impactprojecten dragen ook bij aan het verhogen van inzicht.

Circulaire ketens¹ tellen overigens mee als keten die volledig inzichtelijk is. De bedrijven met circulaire ketens hebben dan ook hoge scores behaald op inzicht. Als zo'n bedrijf daarnaast ook concreet bijdraagt aan vermindering van risico's, dan komt het sneller in aanmerking voor een hoger niveau.

Hoewel inzicht in de keten belangrijk is, hoeft het niet perfect te zijn om te kunnen starten met het verminderen van risico's. De meeste bedrijven hebben dan ook al een plan van aanpak dat in uitvoering is. Zes bedrijven hebben zelfs al aantoonbare impact in hun ketens kunnen maken en zijn op niveau 4 of 5 uitgekomen.

Een aantal importeurs, waaronder Brachot, Hoogenberg, Stone consulting en Tuinmaterialen Meynen heeft een eigen aanpak opgezet of verder uitgebouwd. Bedrijven kiezen daar vooral voor in gebieden waar nog geen gezamenlijk project is opgezet zoals in Zuid-Afrika, Marokko en China. Doel van zo'n aanpak is vaak om een fabriek naar Europees model op te zetten. Voortgang is er vooral geboekt op het gebied van klimaatmitigatie en veiligheid & gezondheid. Ook zijn er stappen gezet op arbeidsvoorwaarden en sociale dialoog.

¹ Dat wil zeggen ten minste gelijkwaardige toepassing van natuursteen die eerder is gebruikt voor bestrating, betegeling, grafwerk of interieur.

Een groot aantal bedrijven werkt samen met maatschappelijke organisaties of participeert in collectieve projecten:

- Arte werkt al vele jaren in een eigen project in India samen met maatschappelijke organisaties.
- Den Hollandsche en Cuperus werken in projecten in India en Indonesië samen met maatschappelijke organisaties.
- Brachot, Jetstone en Stone NV hebben afgelopen jaren met Arisa samengewerkt in India;
- Elf aangesloten bedrijven en twee andere bedrijven nemen deel aan reeds opgestarte projecten in India, Brazilië en Zimbabwe (zie verder paragraaf 3.2).
- Ten minste vijf bedrijven zullen deelnemen aan een project dat in het komende verslagjaar van start gaat en dat de focus legt op China, Cambodja en Vietnam (zie paragraaf 4.2).

Impact kan verder worden vergroot door goede praktijken uit te wisselen. TruStone vindt het daarom van groot belang dat bedrijven van elkaar leren. Het secretariaat zal in het komende jaar de lessen van de eigen aanpakken analyseren en delen, mogelijk in de vorm van een handreiking.

Arisa heeft de lessen gedeeld uit het project met Brachot, Jetstone en Stone NV in India: <https://arisa.nl/samenwerken-in-de-natuursteenketen-om-werkomstandigheden-te-verbeteren/>

Ook bedrijven zelf delen lessen. Zo is Tuinmaterialen Meynen samen met zijn leverancier uit India op bezoek geweest bij zijn leverancier in China en andersom. De uitwisseling ging zowel over technische aspecten van natuursteenproductie als over impact op mens en milieu. Deze importeur verzorgt bijvoorbeeld samen met andere bedrijven huisvesting voor migrantenarbeiders bij de fabriek in China.

3.2 Bedrijven en partijen: samenwerking in projecten

	Carving change	Zimbabwe
Voorgeschiedenis en looptijd	2021-2025: stakeholderdialoog 2023-2025: project Arisa, Stone NV en Brachot 2026 – 2029: collectief project	2022-heden
Regio	Rajasthan (India) Zuid-India Brazilië	Zimbabwe
Thema's	Arbeidsrechten Leefbaar loon Sociale dialoog Veiligheid & gezondheid Discriminatie & gender Toegang tot herstel & verhaal	Corruptie Landrechten Veiligheid & gezondheid
Maatschappelijke organisaties	Arisa FNV BWI Daang Vikas Sansthan Paradigm Shift	ActionAid
Bedrijven	Arte Groep BMB Brachot Hermant NV Dekker Groep Kemie BV Kerasom BV Kuiters Natuursteen BV Maris Natuursteen Stone NV Tuinmaterialen Meynen BVBA	Arte Groep Jetstone Kemie Mondial Tuytelaers

India en Brazilië

Rajasthan, India, is een belangrijke wereldwijde leverancier van natuursteen, met name van zandsteen uit het district Bundi. Hoewel de regio bekend staat om zijn hoogwaardige kasseien, wordt die ook gekenmerkt door ernstige mensenrechtenproblemen, waaronder kinderarbeid bij thuiswerk en aanzienlijke gezondheids- en veiligheidsrisico's, zoals arbeidsongevallen en silicose als gevolg van langdurige blootstelling aan stof. Door de complexiteit van de keten is een collectieve aanpak nodig om risico's aan te pakken.

In 2021 is een brede stakeholderdialoog gestart met leveranciers van zandsteen en maatschappelijke organisaties in Rajasthan, TruStone-bedrijven Brachot, J. Visser Natuursteen BV, Maris Natuursteen, Stone NV, Tuinmaterialen Meynen en ngo Arisa.

Het doel van deze dialoog was om uitdagingen en goede voorbeelden te delen en gezamenlijk praktische oplossingen te formuleren.

Dankzij de dialoog kregen importeurs, leveranciers en lokale organisaties beter inzicht in de problematiek en de lokale context. Tegelijk bood de dialoog ruimte om ervaringen uit te wisselen, knelpunten te bespreken en voort te bouwen op bestaande initiatieven. Daardoor stonden de inspanningen van individuele bedrijven niet meer op zichzelf. De dialoog creëerde een omgeving van samenwerking, kennisdeling en wederzijds vertrouwen, waardoor inspanningen gericht en effectiever konden worden uitgevoerd.

In het afgelopen jaar hebben TruStone bedrijven de inzichten opgedaan in de stakeholderdialoog toegepast op individuele en – in het geval van Brachot en Stone NV – gedeelde trajecten.

Eveneens voortbouwend op de dialoog is op 1 januari 2026 het project *Carving Change* gestart. Hierin werken tien TruStone-leden en verschillende partijen samen aan verbeteringen voor mens en milieu in de natuursteenketens in India en Brazilië.

In India ligt de nadruk op zandsteen in Rajasthan en graniet in verschillende regio's. Risico's die worden aangepakt zijn: informele arbeidsrelaties, dwangarbeid, ongezonde werkomstandigheden, salarissen onder het minimumloon, discriminatie, kinderarbeid, afwezigheid van vakbonden. In Brazilië wordt gewerkt aan sectorbrede verbeteringen. Risico's zijn met name gelinkt aan onveilige en ongezonde werkomstandigheden, lange werktijden, onderdrukking van vakbondsrechten, ontoereikende salarissen en genderdiscriminatie.

Om te beginnen ligt de focus op het wegwerken van informele arbeidsrelaties. Informele arbeidsrelaties zijn vaak een oorzaak van andere kritische problemen. Het is voor partijen en deelnemers van TruStone een noodzakelijke voorwaarde om dit probleem te bestrijden.

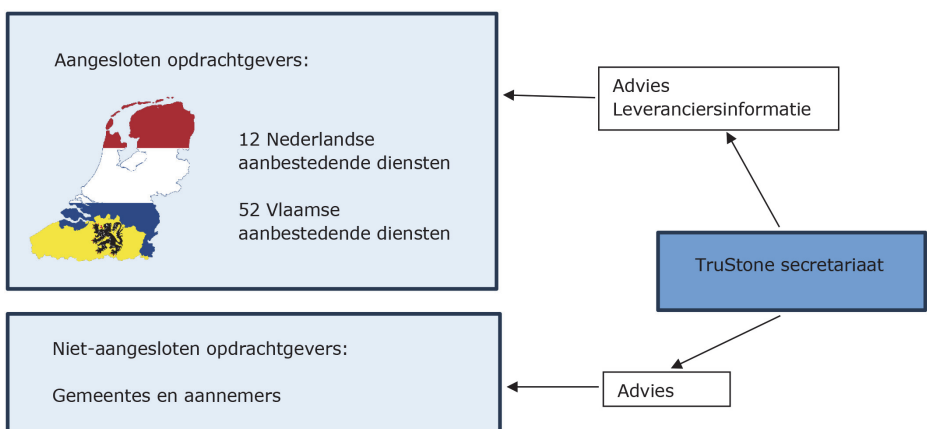
Zimbabwe

TruStone partijen zijn in 2022 samen met maatschappelijke organisaties een project begonnen rond zwart graniet in Zimbabwe. In april 2025 vond in dit kader een werkbezoek plaats. Vertegenwoordigers van ActionAid, bedrijven en RVO bezochten de steengroeve en gingen in gesprek met vertegenwoordigers van de gemeenschappen rond de groeves en medewerkers van het mijnbouwbedrijf. Het bezoek was een belangrijk moment om de prioriteiten voor de volgende fase van het project vast te

stellen en de betrokkenheid van alle stakeholders te versterken. Als eerste stap voor de volgende fase van het project vond in december 2025 een due diligence onderzoek plaats in de steengroeves.

3.3 Opdrachtgevers: maatschappelijk verantwoord inkopen

Opdrachtgevers streven steeds meer naar inkoop van verantwoord geproduceerde natuursteen. Opdrachtgevers kunnen bij het TruStone-secretariaat advies winnen over due diligence-criteria en risico's in productielanden. Als zij een vertrouwelijkheidsprotocol hebben ondertekend, zoals aangesloten aanbestedende diensten, dan kunnen zij ook informatie inwinnen over leveranciers. Het volgende schema geeft dat weer:

Het afgelopen jaar zijn door twee aanbestedende diensten vragen gesteld over individuele leveranciers. Daarnaast waren er drie aannemers die meerdere keren vragen over leveranciers hebben gesteld. Aangezien we met aannemers geen vertrouwelijkheidsprotocol hebben, kunnen we minder informatie verstrekken dan aan aangesloten gemeentes. Toch vormen ook vragen door aannemers een sterke stimulans voor importeurs om nauwgezet invulling te geven aan ketenverantwoordelijkheid.

Door vijf aanbestedende diensten zijn aan het secretariaat meer algemene vragen gesteld over toepassing van due diligence criteria in aanbestedingen of over risico's in productielanden. Drie vragen springen eruit:

- Hoe kun je in een aanbesteding ruimte bieden om risico's te prioriteren? Een bedrijf kan constateren dat het vanwege het aantal risico's in zijn ketens niet goed mogelijk is alle vastgestelde risico's gelijktijdig te adresseren. Conform internationale richtlijnen kan een bedrijf dan risico's die het meest ernstig en waarschijnlijk zijn prioriteren. Dat kan betekenen dat een bedrijf eerst risico's aanpakt in een andere keten dan die het onderwerp is van de aanbesteding. Gemeentes die prioritering mogelijk willen maken kunnen ervoor kiezen om aan het modelcontract van TruStone een passage toe te voegen die van leveranciers vraagt een onderbouwing van de prioritering aan te leveren en aan te tonen dat bij die prioritering stakeholders zijn betrokken.
- Hoe kun je als kleine gemeente die niet de kennis of capaciteit heeft due diligence te monitoren toch bijdragen aan verbeteringen in de keten? In de eerste plaats kan het TruStone-secretariaat contractmanagers ontzorgen omdat het informatie aan aangesloten gemeentes kan verstrekken over de voortgang van due diligence door leveranciers. In de tweede plaats zijn er ook criteria denkbaar die eenvoudig te monitoren zijn en toch kunnen bijdragen aan impact voor mens en milieu. Zo kan in de selectiefase als voorwaarde worden gesteld lid te zijn van een klachtenmechanisme op het gebied van arbeidsomstandigheden en milieu in productielanden.
- Hoe kunnen gemeentes de due-diligencevereisten stap voor stap hoger leggen? In de tweede termijn is TruStone in de beoordeling van bedrijven overgeschakeld van jaarvereisten die oplopen naarmate een bedrijf langer lid is naar niveaus die losstaan van het aantal jaren lidmaatschap. Door de criteria in aanbestedingen in de tijd op te laten lopen met de vereisten van de TruStone-niveaus komt de lat steeds hoger te liggen, zonder nieuwe bedrijven uit te sluiten.

3.4 Partijen: samenwerking binnen Europa

Partijen die zijn aangesloten bij het Initiatief TruStone zien opschaling van het Initiatief binnen Europa als een voorwaarde om de doelen van het initiatief ook op langere termijn te borgen. Er zijn in de Europese natuursteensector andere multistakeholderinitiatieven, andere initiatieven die bedrijven ondersteunen en andere samenwerkingsverbanden voor maatschappelijk verantwoord inkopen door publieke opdrachtgevers. Een initiatief dat al die elementen combineert zoals TruStone dat doet is er niet.

Een van de lessen uit de eerste termijn is dat het in landen zonder vergelijkbaar initiatief veel tijd kost om de stap te zetten naar multistakeholdersamenwerking en draagvlak daarvoor op te bouwen binnen de sector. Voor opschaling van het TruStone model is daarom een stap voor stap aanpak nodig.

De stuurgroep heeft afgelopen jaar samen met de Nederlandse en Vlaamse overheid een strategie besproken om toe te werken naar verdergaande samenwerking binnen Europa.

Een eerste stap van partijen was om TruStone opnieuw aan te melden bij de Standards Map van het International Trade Centre (ITC). Deze Standards Map maakt Europese duurzaamheidslabels onderling vergelijkbaar. ITC heeft een uitgebreid assessment uitgevoerd en vervolgens TruStone opgenomen in de database.

Partijen en secretariaat hebben verder verkennende gesprekken gevoerd met onder meer vertegenwoordigers van de Duitse overheid, de Europese Commissie en de Internationale Arbeidsorganisatie.

Stakeholders aan het woord: Paradigm Shift

In de granietgebieden van Zuid-India delven en bewerken duizenden arbeiders steen die uiteindelijk over continenten wordt vervoerd. Achter deze wereldwijde handel schuilt een complexe realiteit. Informele arbeidsverhoudingen, veiligheidsrisico's, migrerende werknemers en een beperkt bewustzijn van arbeidsrechten blijven het dagelijks leven in veel steengroevegebieden bepalen.

“Voor de natuursteensector moet de weg van graniet naar de wereldmarkt ook een weg zijn naar waardigheid op de werkvloer.”

- Nilambar Bhuinya - Paradigm Shift

Via twee projecten in Ballikurava (Andhra Pradesh) en Salem (Tamil Nadu) werkt Paradigm Shift samen met TruStone-bedrijven, fabrieken, aannemers, werknemers en overheidsinstellingen om uitdagingen aan te pakken. De focus lag niet op naleving op korte termijn, maar op het versterken van systemen.

In Ballikurava sloot Paradigm Shift zich aan bij het initiatief *Zero Tolerance for Child Labour and Social Empowerment of Quarry Workers* ondersteund door Arte en Arisa. Veldonderzoek bracht structurele tekortkomingen aan het licht: onveilige machines, gebrek aan beschermende uitrusting, slechte leefomstandigheden voor migrantenarbeiders en wijdverbreide informaliteit in arbeidsverhoudingen.

In plaats van geïsoleerde interventies introduceerde het project een overleggerichte aanpak waarbij aannemers, fabriekseigenaren, werknemers, brancheorganisaties en lokale autoriteiten betrokken waren. Een aantal gecoördineerde acties heeft gezorgd voor ontwikkeling van informele praktijken naar meer verantwoorde arbeidssystemen:

- aanvraag van vergunningen voor arbeidsmigranten;
- afsluiten van formele contracten tussen eigenaren, aannemers en werknemers;
- uitrol van veiligheidsvoorlichtingsprogramma's in fabrieken en groeves;
- introductie van persoonlijke beschermingsmiddelen en EHBO-systemen;
- organisatie van gezondheidscampen in samenwerking met lokale openbare gezondheidscentra;
- identificatie van drie gevallen van kinderarbeid en doorverwijzing voor rehabilitatie.

In Salem werkte Paradigm Shift samen met Den Hollandsche en Local Impact Hub om een andere uitdaging aan te pakken: de kloof tussen lonen en kosten van levensonderhoud. Een onderzoek naar leefbaar loon, uitgevoerd volgens de internationaal

erkende Anker-methodologie, wees uit dat werknemers ₹18.573 per maand nodig hebben voor een basislevensstandaard. De studie heeft een transparante basis gelegd voor dialoog tussen leveranciers en internationale afnemers, die niet gebaseerd is op perceptie, maar op feiten.

Tegelijkertijd brachten participatieve beoordelingen van de veiligheid en gezondheid van werknemers, veiligheidscommissies en management samen om risico's te identificeren en tijdgebonden verbeteringsplannen te ontwikkelen.

Deze twee initiatieven laten zien dat betekenisvolle verandering niet alleen door audits tot stand komt. Die verandering ontstaat wanneer belanghebbenden een open dialoog aangaan, wanneer data onzichtbare risico's zichtbaar maken en wanneer partijen investeren in het versterken van de systemen die werknemers beschermen.

4 Ambities komend verslagjaar

4.1 Resultaten boeken in India en Brazilië

In januari 2026 zijn partijen gestart met het collectieve impactproject *Carving Change – Improving working conditions in natural stone supply chains in India and Brazil*. Komend jaar bestaan de activiteiten onder andere uit trainingen over veiligheid en gezondheid, het verstrekken van persoonlijke beschermingsmiddelen, medische screenings, ondersteuning bij toegang tot sociale zekerheid, dialoog tussen werkgevers en werknemers, multistakeholderoverleggen en het beïnvloeden van lokaal beleid.

4.2 Dialoog en aanpak in China, Cambodja en Vietnam

China kent op verschillende thema's die de productie van natuursteen betreffen hoge wettelijke normen. Daarnaast heeft het sommige ILO-conventies geratificeerd. Toch zijn er ook verschillen. Chinese richtlijnen spreken bijvoorbeeld van 'democratic management and collective consultation' in plaats van vrijheid van vakvereniging en van 'family friendly policies' in plaats van arbeidsrechten. In Cambodja en Vietnam geldt soms een vergelijkbare invulling op dergelijke thema's.

TruStone-partijen willen komend jaar een project opzetten dat bestaat uit twee sporen. Het eerste is een gezamenlijke dialoog tussen importeurs, leveranciers en lokale experts. Doel is om de verschillen tussen Chinese en Europese richtlijnen te bespreken en een gedragen strategie op te stellen om verschillen te overbruggen. Het tweede spoor behelst samenwerking met leveranciers om die strategie te implementeren.

4.3 Nieuwe opzet klachten- en geschillenmechanisme

Gedurende de eerste termijn zijn geen meldingen gedaan bij het TruStone klachtenmechanisme. Gebleken is dat stakeholders te weinig bekend zijn met de mogelijkheid om een klacht in te dienen en tevens een drempel ervaren om een klacht in te dienen bij een mechanisme dat geen lokale contactpersonen heeft. De partijen gaan komend jaar verkennen of bedrijven zouden kunnen aansluiten bij bestaande klachtenmechanismen die wel lokaal verbinding hebben.

Indien die lokale mechanismen geen bindende geschilbeslechting bieden dan wordt verkend of de bestaande klachtencommissie kan fungeren als bindend escalatiemechanisme.

4.4 Stimuleren van de vraag naar verantwoord geproduceerde natuursteen

Maatschappelijke organisaties zullen komend jaar samen met het TruStone secretariaat en andere partners een bijeenkomst organiseren met als focus ‘Duurzame materiaalkeuzes in openbare aanbestedingen’. Het event brengt openbare diensten, architecten en aannemers samen rond concrete oplossingen voor duurzame en ethische bouwprojecten. Via sessies en ronde tafels focust het programma op risicobeperking, ketentransparantie, circulariteit en praktische aanbestedingscriteria, met als doel haalbare acties en samenwerking voor toekomstbestendige publieke projecten.

Daarnaast zal het secretariaat samen met partijen en aangesloten gemeentes verkennen of ook gemeentelijke begraafplaatsen criteria kunnen stellen aan natuursteen.

4.5 Samenwerking binnen Europa

Partijen en secretariaat zullen ook het komende jaar weer uitreiken naar organisaties in verschillende landen. De nadruk ligt daarbij op Duitsland, Scandinavische landen en Italië.

Maatschappelijke organisaties zullen een webinar organiseren voor maatschappelijke organisaties in verschillende Europese landen over TruStone. In dat webinar zal concrete informatie gegeven worden over het initiatief en over de ideeën voor opschaling, en is er ruimte voor het delen van ervaringen en suggesties uit de andere landen. Op basis van dit webinar zullen vervolgvactiteiten gepland worden.

Afbeelding - Een fabriek in India

Stakeholders aan het woord: BWI Brazilië

In 2024 hebben jullie met TruStone samengewerkt aan een risicoanalyse van natuursteenproductie in Brazilië. Wat waren de belangrijkste bevindingen?

De risicoanalyse liet een zorgwekkend beeld zien. Er is sprake van silicose, structurele antivakbondspraktijken en het bemoeilijken van vakbondstoegang tot werkplekken. Ook zagen we dat medische professionals vaak geen correcte diagnose kunnen stellen, waardoor silicose soms wordt verward met tuberculose.

Welke concrete activiteiten hebben jullie naar aanleiding daarvan ondernomen?

We hebben een korte documentaire geproduceerd waarin de risico's voor arbeiders duidelijk zichtbaar worden. Daarna organiseerden we een grote tripartiete conferentie in Vitória, waar overheid, werkgevers, vakbonden en internationale organisaties samenkwamen. Ook brachten we met hulp van TruStone Braziliaanse en Indiase vakbonden bij elkaar om internationale ervaringen uit te wisselen.

Abbeelding - Deelnemers aan de tripartiete conferentie in Vitória

Wat heeft dat opgeleverd?

- Onze positie als gesprekspartner in de sector is versterkt. We werken nu intensiever samen met overheid, inspectiediensten, werkgeversorganisaties en de ILO.
- Door de documentaire en conferentie is er meer zichtbaarheid gekomen voor de problemen in de steenindustrie.

- We hebben een uitvoerbaar actieplan voor 2026 – 2028 ontwikkeld, dat ons richting geeft voor vervolgactiviteiten.
- Tot slot zijn bedrijven — zowel in Brazilië als daarbuiten — actiever betrokken geraakt bij het gesprek over due diligence en arbeidsomstandigheden.

Wat moeten Nederlandse en Vlaamse bedrijven weten?

Dat Brazilië nog geen bindende nationale wetgeving heeft voor verantwoord ondernemen, maar er wél een wetsvoorstel ligt. Verder werken we al met de OESO-richtlijnen als norm.

Wat zijn jullie prioriteiten voor volgend jaar?

Drie dingen: het verbeteren van arbeidsveiligheid, het versterken van vakbondsrechten en sociale dialoog, en het bestrijden van dwangarbeid en uitbuiting.

Colofon

Tekst

SER, Arisa, ACV-BIE, FNV

Fotografie

Arisa, Den Hollandsche

Vormgeving

2D3D, Den Haag (basisontwerp);
SER-vormgeving

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.trustone.nl

www.trustone.be

© 2026, Sociaal-Economische raad